

TIJDSCHRIFT

VOOR

INDISCHE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE.

UITGEGEVEN DOOR HET

31980

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN
EN WETENSCHAPPEN.

ONDER REDACTIE

VAN

Dr. Ph. S. VAN RONKEL

EN

D. VAN HINLOOPEN LABBERTON.

901.05

Tij

~~~~~  
DEEL L.  
~~~~~

A438

BATAVIA.
ALBRECHT & Co.

'S HAGE.
M. NIJHOFF.

1908.

OUDHEDEN AANGETROFFEN IN HET LANDSCHAP BESOA (MIDDEN-CELEBES)

DOOR

J. Th. E. KILIAAN.

Civiel Gezaghebber.

(Met kaart en teekeningen).

De oudheden, die ik aantrof, liggen op twee verschillende plaatsen:

1. *Boeloe Léli*, alwaar aanwezig zijn:
een steenen beeld en vijf steenen potten;
2. *Podé in Pokékéo*, alwaar aanwezig zijn:
20 steenen potten en 4 deksels.

De ligging dezer plaatsen blijkt uit bijgaande kaart.

1. De oudheden van *Boeloe Léli*:

Het steenen beeld, *Watoe miangka* (overeind staande steen) genoemd, stelt voor eene vrouw ten halve lijve afgebeeld.

Het beeld is ruw uitgehouwen uit één stuk kalksteen en hoog 1.75 M. bij eene diameter van 0.50 M. De soort steen, waaruit het beeld gehouwen is, is te vinden nabij de plaats, waar het beeld nu staat.

Het beeld staat op een open alang-alang veld op den heuvel *Boeloe Léli* in het oostelijk deel van het landschap *Besoa*, met het front naar het Noorden.

Het zal ongeveer 10 picol zwaar zijn.

Hoe en door wien het beeld vervaardigd is, kon men niet meedeelen. Het moet er sedert lang gestaan hebben.

De oudste menschen in het landschap konden niet zeggen, wanneer het beeld gemaakt kon zijn, en wie zulks gedaan heeft.

De menschen in het landschap kennen het steenhouwen; zij vervaardigen n.l. kleine steenen loempang's om er hun djagoeng in te stampen. Zij maken bij dit werk gebruik van stalen beitels. Zoo is het aan te nemen, dat men vroeger het beeld hier in *Besoa* heeft kunnen maken.

Aan den voet van het beeld, aan den linkerkant er tegen geleund, staan 3 kleine langwerpige steenen ter lengte van tusschen de 0.20 en 0.30 M.

De volgende legende is aan het beeld verbonden. 't Was eene vrouw, die overspel pleegde met een broër van haar man. Toen zij op de daad werd gegrepen, werd zij met stokken gegeeseld en veranderde zij tijdens de geeseling met hare kinderen in steen. De geeseling, zei men, had plaats op de plek, waar nu 't beeld staat.

Men kan niet zeggen of er ooit eene kampoeng is geweest op de plaats waar het beeld nu staat. Een vluchtig onderzoek ter zake gaf geene aanwijzingen. Op hetzelfde terrein staan ook nog 5 groote steenen potten, elk gehouwen uit één stuk steen. De grootste mat 1.75 M. bij eene diameter van 1.50 M. De kleinste mat 1 M. bij eene diameter van 0.50 M. Deze steenen potten waren mooi glad afgewerkt. Van deze 5 potten waren 4 vol van een drabbige massa aarde, waarop lang gras is gaan groeien. De vijfde lag op eene zijde, half begraven in den grond.

Waartoe deze potten gediend konden hebben en wanneer zij vervaardigd konden zijn, kan men niet zeggen.

De steensoort, waaruit deze potten gehouwen zijn, heb ik slechts gezien in de Torirerivier, daar waar zij de vlakke binnenkomt.

Deze steenen potten hebben, wat de grootste betreft, een gewicht van 20 à 30 picol en wat betreft de kleinste, van 10 à 15 picol.

2. De oudheden van *Poda mPokékéo*.

Op het terrein genaamd *Poda mPokékéo* in het Westelijk

deel van de vlakte van *Fesoa*, een uitgestrekt alang-alangveld, vindt men ook dergelijke steenen potten als waarvan boven sprake was.

Hier trof ik 20 steenen potten aan, groote en kleine, hebbende de grootste de afmetingen van die van de grootste pot ginds, en de kleinste de afmetingen van die van de kleinste pot op terrein No. 1.

Bij de potten echter trof ik nog vier daarop passende deksels aan, mede uit één stuk steen gehouwen.

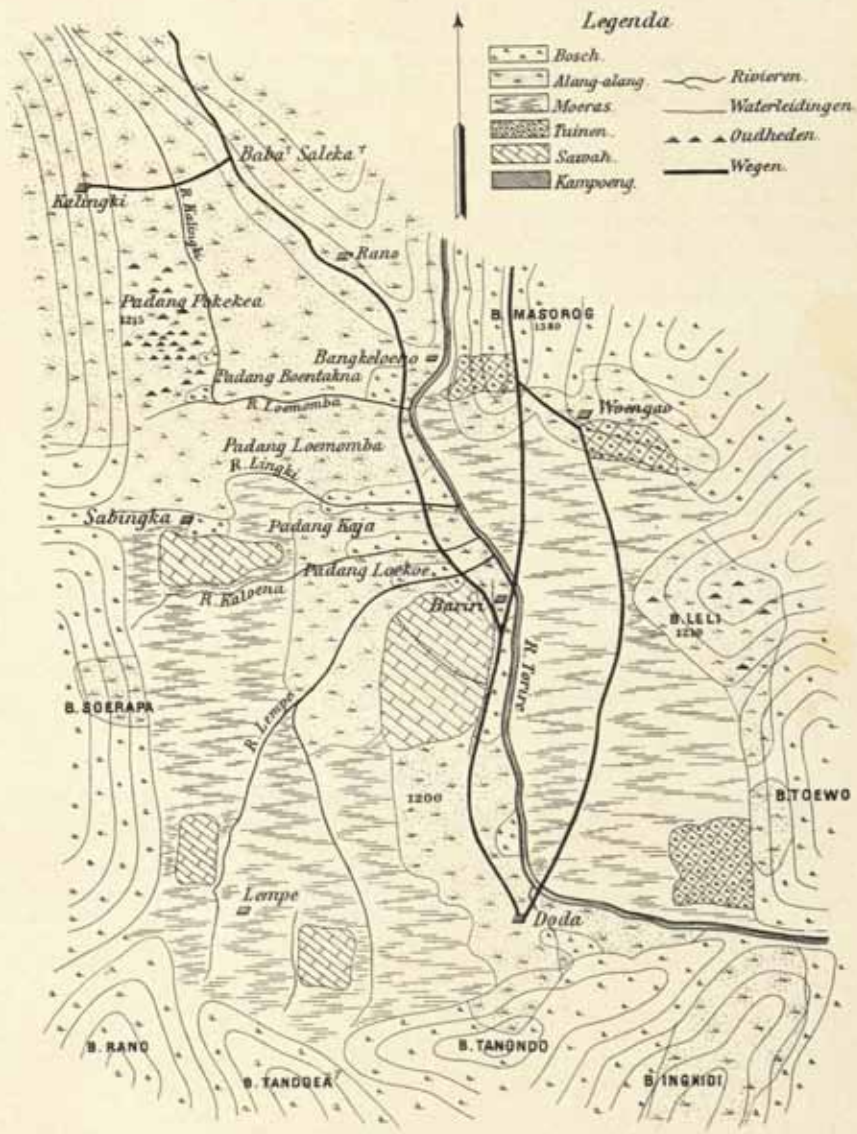
Een van deze potten is uit kalksteen gehouwen en versierd even onder den bovenrand met deze motieven:

Een dikke neus, naar boven voortgezet in wenkbrauwen en links en rechts de oogen, alles en relief. Er zijn zes dergelijke gezichten naast elkaar. Daaronder eene gleuf, om den heelen pot gebeiteld, voorstellende een algemeene mond van de zes gezichten (zie teekening No. 2).

Aan 2 deksels is meer werk besteed. Deze deksels zijn dik 0.2 M. bij een diameter van 2 M., gehouwen elk uit één stuk steen (zie teekening No. 3.) Het eene deksel is in het midden versierd met een soort knop, eene verhevenheid van 0.2 M. bij een diameter van 0.4 M. geflankeerd door 5 liggende handen in de rondte om den knop, met de koppen er van afgekeerd. Het is ruw werk. De hals is glad afgesneden. Dus er ontbreekt een kop aan. Op het glad afgesneden halsoppervlak is een gezicht uitgebeiteld, ook en relief, veel overeenkomst hebbend met de menschen gezichten, die als versiering dienen van bovenomschreven steenen pot (teekening No. 2). Deze 5 even groote handenbeeldjes (lengte 0.25 M., hoogte 0.20 M.) vormen één stuk met het deksel, gehouwen uit één stuk steen. Het tweede versierde deksel van dezelfde afmetingen als het eerste heeft 4 handjes van dezelfde afmetingen op een rijtje over het midden van het deksel loopende als versiering (teekening No. 3.)

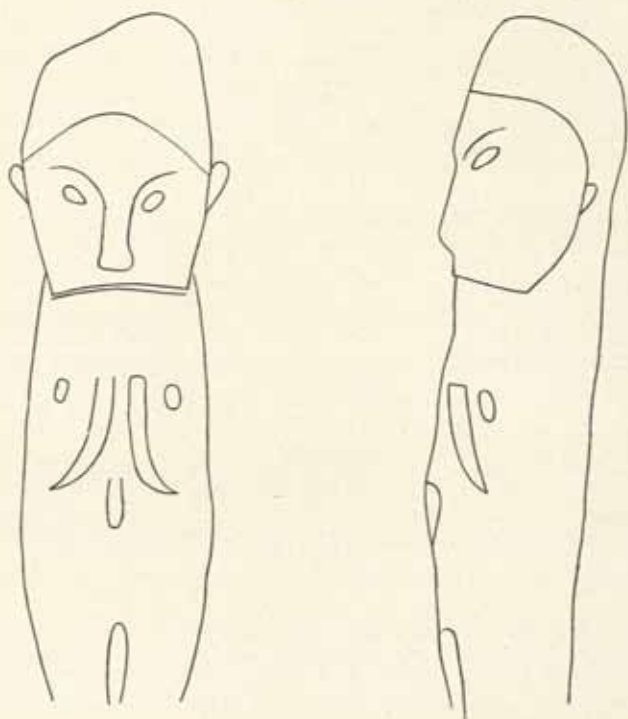
Het 3e deksel (teekening No. 5) is versierd met een knop als bovenomschreven, terwijl het vierde een bol bovenwerk heeft en meer niet (teekening No. 6).

LANDSCHAP BESOA

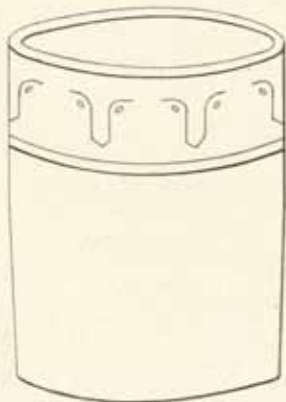
Schaal 1:75000

I. Steenen beeld op de Boeloe Leli.
Schaal 1:20.

Schaal 1:40.

II^a Grootste vat.

II^b Kleine vat.

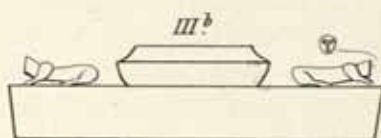
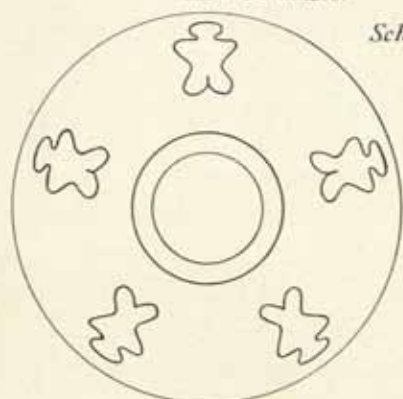

Dergelyke vaten zoowel op Boeloe Leli
als op Pada mPokekea.

Dit vat te vinden op Pada mPokekea.
Op Boeloe Leli zijn wel vaten van
deze grootte, maar zonder versiering.

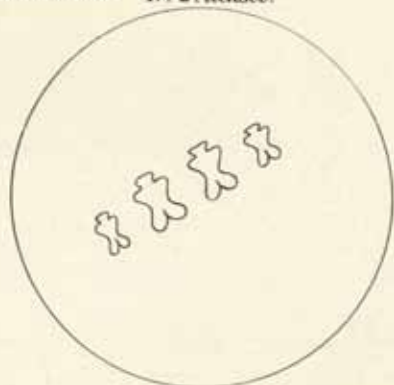
III^a 1ste deksel.

Schaal 1: 40.

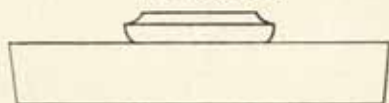
III^a van op zij gezien.

Te vinden op Pada m Pokekea. IV. 2e deksel.

Te vinden op P.P. van boven gezien.

V. 4e deksel.

een deksel ook te vinden op P.P.
van op zij gezien.

VI. 3e deksel.

een deksel ook te vinden op P.P.
van op zij gezien.

Hier op de Poda mPokékéo staan de steenen meer bij elkaar: 9 er van in 3 rijen van 3 bij elkaar.

Bij deze groep potten liggen ook de 4 beschreven deksels. De vorige 11 potten staan verspreid om en nabij deze groep van 9. In de nabijheid van deze groep van 9 potten, aan den Noordwestkant daarvan, liggen vele steenen bij elkaar als samengevoegd tot een vloer.

De menschen herinneren zich nog iets van eene kampoeng Pokékéo, welke in vroegere tijden gestaan moet hebben op de Poda mPokékéo. Waar precies de kampoeng gestaan heeft, weet men zich niet meer te herinneren.